

מאי טעמא? כיון דעולה הוא, אעולה לא חתמי! וכשאמרו חתמנו אינם נאמנים להרשיע את עצמם (49).

אמר רבי יהושע בן לוי: אסור לו לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו! משום שנאמר: "אל תשכן באהליך עולה".

במערכבא משמיה דרב אמרי: מהו דכתיב — "אם און בידך הרחיקהו"? זה שטר אמנה ושטר פסום, שמעיקרן שקר הם, ולכן נקראו "און".

"ואל תשכן באהליך עולה" — זה שטר פרוע, שעכשיו הוא עולה, אבל מעיקרא היה אמת.

ואמרינן: למאן דאמר שאסור להשהות שטר פרוע, כל שכן שאסור להשהות שטר אמנה.

ומאן דאמר שאסור להשהות שטר אמנה,

כדרכי נתן! דתניא: רבי נתן אומר: מניין למי שנושה בחבירו מנה, וחבירו נושה מנה בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד לומר — "ונתן לאשר אשם לו", ודרשינן, מדלא כתיב — "ונתן לאשר הלווהו", שמע מינה שנותן למי שהאשם, דהיינו הקרן, שלו, וזה המלוה הראשון (48).

רב אשי אמר: לעולם, דקאמרי עדים. ואיירי — דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר! ודקאמרת, אמאי לא מהימני, והלא הפה שאסור הוא הפה שהתיר?

אימא לך, משום דסבירא לן כדרב כהנא, דאמר רב כהנא: אסור לו לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו, משום שנאמר — "אל תשכן באהליך עולה".

ואמר רב ששת בריה דרב אידי: שמע מינה מדברי רב כהנא — שעדים שאמרו "אמנה היו דברינו", אין נאמנין.

וסוברים ששטרות בני גוביינא הם. ואם כן קשה לשיטתם למה לי לדברי רבי נתן הלא אף בלא דבריו היו גובים את חובו משטרותיו כשאר מטלטלין? ויעויין במה שדנו בזה ה"קצות החושן", וה"נתיבות המשפט", בסימן קא' ס"ק א', ובסימן פו' ס"ק א', ואין כאן המקום להאריך.

49. כתב בתשובות מימוני (הובא בש"ך סימן פב' א') שלדעת רב אשי שאין העדים נאמנים לומר שחתמו על שטר אמנה משום שעולה הוא, הוא הדין נמי שאין הלוה נאמן לומר שחתם על שטר אמנה, אפילו שאין כתב ידו יוצא ממקום אחר, ואפילו למאן דאמר "מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו", מהאי טעמא גופא, שאין אדם משים את עצמו רשע לחתום על עולה.

מיגו, דשמא אין דעתו למחול ולהפסיד את חובו.

עוד תירצו — דאפשר לומר שהטעם שמועילה מחילה על מכירת שטרות — משום שמכירת שטרות דרבנן, ואתי מחילה דאורייתא ומפקעת למכירת שטרות דרבנן.

ואם כן הכא דאיירי בשיעבודא דרבי נתן, שחייל מדאורייתא, בזה לא תועיל מחילה.

48. והקשה הר"ן, הרי אף בלא דברי רבי נתן מדוע שלא יגבו את שטרות הלוה כמו שאר מטלטליו שגובים מהם בחובו?

הוכיח מכאן הר"ן ששטרות לאו בני גוביינא נינהו משום שאין גופן ממון, ואילולי דברי רבי נתן לא היינו גובים מהם.

אמנם הטור וגדולי המורים חולקים על הר"ן

כתבנו לו כדי שאם יצטרך ללות ילוה ממנו, ושיעבד לו את נכסיו מעכשיו, כדי שלא יהיה השטר — שטר מוקדם], **אין נאמנין**.

וכן אם אמרו — **"מודעא היו דברינו"** [אם היה שטר מכר, ואמרו העדים החתומים בו, שהמוכר מסר מודעה בפנינו וגילה לנו את אונסו, והכרנו בו שהיה אנוס], **אין נאמנין**.

ואפילו אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר, אינם נאמנים, משום ש"לא אתי על פה ומרע לשטרא"⁽⁵¹⁾.

מר בר רב אשי אמר: אם אמרו — **"אמנה היו דברינו"**, **אין נאמנין**. אך אם אמרו — **"מודעא היו דברינו"** **נאמנין**.

מאי טעמא? משום שהאי — כלומר "מודעה היו דברינו" — ניתן לכתב, ואין שום מעשה רשעות בכתיבת מודעה, ולכן נאמנים

אבל שטר פרוע לא אסר, משום דזמנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא. [כדי לגבות שטר הסופרים] ומתוך כך נשאר אצלו גם לאחר מכן.

ומערבא משמיה דרב חולקים וסוברים שהיה עליו להזהר שלא להשהותו.

אבל לכולי עלמא מה שמשאירו אצלו כדי לגבות פשיטי דספרא אינו פשיעה⁽⁵⁰⁾.

אתמר בבית המדרש: ספר תנ"ך שאינו מונה עד מתי מותר להשהותו?

אמר רבי אמי: עד ל' יום מותר לשהותו, מכאן ואילך אסור לשהותו! משום שנאמר — **"אל תשכן באהלך עולה"**.

אמר רב נחמן: עדים שאמרו — **"אמנה היו דברינו"** [כלומר, לא הלוהו כלום, אלא

לעדים במיגו דמזויף?

ותירצו התוספות, שהכא שאני, כיון שמודים שהיה השטר כשר, אלא שטוענים שאי אפשר לגבות בו מסיבה צדדית, לא יועיל שום מיגו, משום שלא אתי על פה ומרע לשטרא.

מה שאין כן במתניתין, שאומרים "אנוסים היינו" וכו', שסותרים את עצם השטר, וטוענים שלא נכתב כלל בכשרות, בזה מהני מיגו כדי להאמינם ולפסול את השטר.

וכן מה שנאמן לטעון פרוע במיגו דמזויף, התם שאני שאינו מרע את השטר כלל, וטוען שאמת ששטר מעליא הוא, אלא שפרעתיו, ולכן נאמן במיגו.

אך הר"ן חולק על התוספות, וסובר שמחלוקת רב נחמן ומר בר רב אשי היא, האם מודעה ניתנה להכתב או לא, וסובר רב נחמן שאסור לכתוב שטר מודעה, ולכן אינם נאמנים

אך בשלחן ערוך פסק, שהלוה נאמן לומר "שטר אמנה הוא", היכא שאין כתב ידו יוצא ממקום אחר, לדין דקיימא לן ד"מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו". וקשה, מדוע נאמן לשים את עצמו רשע שחתם על עולה?

50. כך כתבו התוספות. אך הר"ן חולק וסובר שלהאי מאן דאמר, אסור להשהות שטר פרוע אפילו כדי לגבות פשיטי דספרא. וכן פסק בשלחן ערוך.

51. והקשו התוספות, מדוע אינם נאמנים במיגו שהיו אומרים מזויף הוא, והלא לדעת רב נחמן לעיל בעמוד הקודם, אמרינן ש"מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו", משום שנאמן הלוה לומר פרוע במיגו דמזויף, ומדוע לא נאמין גם כן

חותו לדינא, משום שתנאי מלתא אחריתא, ונאמנים העדים לומר "תנאי היו דברינו"⁽⁵³⁾.

עוד הסתפקה הגמרא: מה הדין בגוונא שעד אחד אומר שהיה תנאי, ועד אחד אומר, אינו תנאי. האם התקיים השטר בכהאי גוונא?

אמר רב פפא: התקיים השטר! משום שתרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי, כיון שלפי שניהם היה השטר כשר, והאי עד דקאמר שהיה תנאי, הוה ליה עד אחד, ואין דבריו של אחד נחשבים במקום שנים. ולכן אינו יכול לעקור את השטר שחתמו עליו שניהם.

ומקשינן: מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע: אי הכי, אפילו אם תרוייהו אומרים שהיה תנאי נמי אינם נאמנים לעקור את השטר, כיון שהעידו שהיה שטר כשר, אינם יכולים לחזור ולהגיד שהיה תנאי?

אלא ודאי הטעם שנאמנים לומר "תנאי היה דברינו", משום שאמרינן — הני, למיעקר סהדותייהו קאתו! ולא נתקיים השטר כלל כל עוד שלא התקיים התנאי, וכיון שתנאי מלתא אחריתי היא, ואינם עוקרים את השטר

לומר "מודעה היו דברינו". וסבר ש"אתי על פה ומרע לשטרא", משום שיש להם מיגו דמזויף.

והאי — כלומר, "אמנה היו דברינו" — לא ניתן ליכתב, שהרי אסור לכתוב שטר אמנה, ועולה הוא, ואינם נאמנים לומר שחתמו על עולה.

בעא מיניה רבא מרב נחמן: אם אמרו "תנאי היו דברינו", — כלומר, חתמנו על השטר, אך היה בו תנאי נוסף שעדיין לא התקיים, מהו, האם נאמנים?

וצדדי הספק: שמא, מודעא ואמנה, היינו טעמא שאינם נאמנים, משום — דקא עקרי ליה לשטרא, ולא אתי על פה ומרע לשטרא, והאי נמי אינו נאמן משום דקא עקרי לשטרא.

או דלמא, תנאי — מילתא אחריתי היא! ואין זה נחשב כעקירת השטר, ולכך יהיו נאמנים⁽⁵²⁾.

אמר לו רב נחמן: כי אתו לקמן בעלי דינים לדינא, ויש עדים שהיה תנאי ביניהם, אמרינן להו: זילו קיימו תנאיכו, ואחר כך

אלא ודאי שתנאי אינו מילתא אחריתי לגמרי, אלא רק — מכיון שבאים לדבר אחר ולא לעקירת השטר, ואם יתקיים התנאי, הרי לא יתבטל השטר מעולם, לא חשיב כ"אתי על פה ומרע לשטרא", ונאמנים.

53. ולדעת רש"י אינם נאמנים לומר תנאי היו דברינו אלא כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר, שאז אין חתימתם מקוימת אלא בצירוף עם התנאי, אבל אם כתב ידם יוצא ממקום אחר

לומר שחתמו על עולה, משום שאין אדם משים את עצמו רשע.

52. וכתבו התוספות: שאין לפרש, תנאי מילתא אחריתי היא לגמרי, וכמו עדות אחרת הוא, משום שא"כ מדוע אמרינן לקמן בגמרא שאפילו שני עדים אינם נאמנים משום שחוזרים ומגידיים הם, והלא כיון שתנאי מילתא אחריתי לגמרי, אינם חוזרים ומגידיים, אלא אומרים עדות אחרת?

הם כנגדם, והיה לנו להשאיר את הממון בחזקתו מספק!

ומתרצינן: **אמר רב ששת — זאת אומרת, הכחשה שהכחישום בתרי ותרי, כתחלת הזמה היא! וכשם שאין מזימין את העדים כ-א אלא בפניהם**, משום שבאים לענוש אותם כדין עדים זוממים, ובעדות שיוצרת עונש, צריך להעיד בפני הנענש, שנאמר — "והועד בבעליו", לגבי שור שנגח, ודרשינן — יבא בעל השור ויעמוד על שורו.

כך אין מבחישין את העדים אלא בפניהם⁽⁵⁵⁾. ולכן הכא שמתו העדים הראשונים, ואינם בפנינו, לא מתקבלת ההכחשה, ועדיין עדותם הראשונה על השטר קיימת, וגובים על ידו.

אמר ליה רב נחמן: והרי אילו הוו העדים הראשונים קמן [לפנינו], והיו מבחישין להו העדים השניים, הוה הכחשה. ולא הוה משגיחין בהו — בעדים הראשונים — לגבות עם השטר על פיהם, משום דהוי לה עדות מוכחשת.

ואם כן השתא, דליתנהו לעדים הראשונים, דיש לחוש שמא אילו הוו לקמן, דלמא הוו

לגמרי, כמו במודעה ואמנה, נאמנים. משום שעדות בפני עצמה היא.

והכא נמי האי עד אחד שאמר שהיה תנאי, נמי למיעקר סהדותיה קאתי, וממילא לא נתקיים השטר כל עוד שלא יתקיים התנאי, כיון שחתום בו רק עד אחד.

ומסיימת הגמרא: **והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע**, שאם אמר עד אחד שהיה תנאי, לא התקיים השטר עד שיקיימו את התנאי.

תנו רבנן: שנים שהיו התומין על השטר, ומתו. ובאו שנים מן השוק, ואמרו: "ידענו שכתב ידם הוא, אבל אנוסים היו, קטנים היו, פסולי עדות היו"⁽⁵⁴⁾, הרי אלו נאמנים.

ואם יש עדים אחרים שכתב ידם הוא זה, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר, כגון משטר שקרא עליו ערער [שטען אדם שהיה מזוייף], והיו חתומים עליו שני עדים הללו, והוחזק בבית דין שזהו כתב ידם — אין אלו נאמנין לפסול את השטר.

ומקשינן: **וכי מגבינן ביה כבשטרא מעליא? ואמאי?!** הלא תרי ותרי נינהו! עידי השטר הרי שנים הם, והעדים הפוסלים אותם תרי

הרי נאמנים, מגזירת הכתוב, שמאמינים לעדים השניים אם אומרים שהראשונים היו פסולים. תוספות.

אבל הרא"ש חולק וסובר שגם אם יעידו שכיום הם פסולי עדות אינם נאמנים, משום שיש אנן סהדי שנכתב השטר בכשרות, וחשיב עדיין כתרי ותרי.

55. וביאר הריטב"א, מכיון שבאים להעיד על גוף העדים שהעידו שקר, ולפי עדותם הרי

אינם נאמנים.

אך דעת רבינו האי גאון, שלעולם נאמנים לטעון שהיה תנאי, אפילו אין כתב ידם יוצא ממקום אחר, משום שתנאי מלתא אחריתי לגמרי, ונאמנים להעיד עליו.

54. וצריך לומר, שכעת מודים שכשרים הם, אלא שבשעה שחתמו על השטר היו פסולי עדות.

משום שאם מעידים שכעת הם פסולי עדות